

Ady és a Léda-szerelem

Bevezető gondolatok

Az irodalmi stílusirányzatok közül a szimbolizmus gyakorolta az egyik legelementárisabb hatást Ady Endre költészetére. Életműve első szakaszának versciklusai témától függetlenül a szimbolizmus égisze alatt keletkeztek. E versciklusok vissza-visszatérő alakja Léda, aki (illetve: amely) nagyban hozzájárult ahhoz az újfajta szerelemfelfogáshoz, amely máig egyik központi motívuma az Ady Endréről alkotott képünknek.

A tétel kifejtése

Köztudott, hogy Ady Endre (1877-1919) költészetében két nagy szerelem élménye tükröződik vissza; az egyik a Diósiné Brüll Adélhoz (Lédához), a másik pedig Boncza Bertához (Csinszkához) fűződik. Ezen a ponton könnyen eshetnének abba a hibába, hogy a versek tartalmait rendre megfeleltetjük Ady életeseményeivel; ám nem ezt fogjuk tenni. Az *életrajz* helyett az *életműre* fogunk koncentrálni, amikor két Léda-vers segítségével áttekintjük a szerelmi élmény lírai megjelenítését Ady Endre költészetének első szakaszában.

Új! Sokan vélik úgy, hogy Ady Endre harmadik kötetének, az *Új verseknek* 1906-os megjelenése olyan elementáris erővel hatott a magyar költészetre, amit Petőfi óta senki nem tapasztalt. A fiatal költő a Franciaországból a 19. század második felében kiinduló stílusirányzat, a **szimbolizmus** teljes fegyverarszáját felvonultatta korszakalkotó kötetében, ám ezzel nemhogy nem szürkült holmi Baudelaire- vagy Rimbaud-epigonná, hanem a magyar költészeti **hagyomány** folytatójává vált úgy, hogy közben vakmerően **eredeti** művekkel sokkolta közönségét, amelynek mintegy két évtizedébe telt az, hogy szélesebb körben is befogadja ezt a minden kompromisszumtól mentes költészetet.

Ellentmondásos a cím is. Az *Új versek* első ciklusában, a *Léda asszony zsoldárai* utolsó darabjaként olvashatjuk a költő egyik legismertebb versét, a *Héja-nász az avaron* címűt. Már maga a cikluscím is sokat sejtet: megidézi a **görög mitológia** Lédáját, Tündareosz feleségét, akit Zeusz egy hattyú képében csábított el, és akinek egyik gyermek az a szép Heléna, aki kulcsszerepet játszott a trójai háború kirobbanásában. Az *asszony* kifejezés Léda **házas** mivoltára utalhat, egyszersmind izgalmas **konfliktusra** az elcsábított görög királynéval összefüggésben. Végül a *zsoldár* mint bibliai műfaj szent szövegeket, **szakrális** tartalmakat ígér.

Madárkarmok. A *Héja-nász az avaron* zavarba ejtő szerelmes vers. A szövegből kibontható tartalmak nem köthetők hétköznapi tapasztalathoz. Központi képként a héjapár **szimbóluma** szerepel, amelyet hasonlósági alapon nem köthetünk a szerelmespárhoz, nem metaforáról van tehát szó: a két madár jelkép, és jelentésének összetett erőterében olyan fogalmakra asszociálhatunk, mint a szabadság, a ragadozó, a veszély vagy az agresszió. A vers a szerelmet rendkívül **ellentmondásos érzésnek** mutatja: ezt kifejezi mind a központi kép, mind a nyelvi elemek („Fölborzolt tollal, szerelmesen”). A művet áthatja a **dinamizmus**; az igék és a belőlük képzett igenevek nyugtalanságot sugallnak („Vijjogva, sírva, kergetőzve”; „Szállunk a Nyárból, úzve szállunk”), a rövid szótagok pörgését időről időre megakasztja egy-egy hosszabb szótag („Dúlnak a csókos ütközetek”), és így az időmértékes **verszene** is zaklatottá válik. A szerelem nem megnyugtató érzés, inkább ütközet, harc, nyughatatlanosság.

A műben nem valós személyek, alakok, helyszínek szerepelnek, hanem szimbolikus képek egy ősi **időtoposzba** ágyazva (Ősz, Nyár). Ma már talán vigyázni kellene a fontosabb szimbólumok nagybetűs írásmódjával, hiszen modorosságnak tűnhet – Ady korára és költészetére nagyon jellemző ez a **teátrálisnak** is értékelhető gesztus. Ugyanakkor a nagybetűzés arra is utalhat, hogy az Ősz, a Nyár valamiféle **archaikus istenségek**, allegorikus képek. A Nyárnak „új rablói” vannak: harcban áll tehát a héjapár ezekkel az „ökkal”, akik átveszik az ő szerepüket, a héjákét, akik lehetnek akár a „régirablók” (régirablók) is. Mindazonáltal az igazi harc a két héja, a szerelmesek között zajlik. Maga az aktus, a nász is fájdalmas, a kéjes örömben végzetes gyötrelmet vegyül, melynek a vége halál a halott, rothadó levelek között az avarban („avaron”).

Sötét bálozók. Nem kevésbé nyugtalanító vers a *Lédával a bálban* című sem. Ez a *Vér és arany* című kötet (1907) *A Léda aranyszobra* című ciklusának nyolcadik verse, a ciklus első felében. **Kisérteties** jelenetnek vagyunk szemtanúi: egy fényes, vidám mulatságba megérkezik egy fekete, démoni pár (a „mi”), amelynek hatására „[t]éli szél zúg”, a sötét páros táncba kezd, és a vidám tömeg ijedten szétrebben. A vidám párok (vagy: *párocskák* – a körülményekből adódóan Lédáék **felsőbbrendűként** is értékelhetőek) szétrebbenése a *Héja-nász... madárszimbolikáját* idézi, ráadásul Léda alakjához nagyon erőteljesen hozzátartozik a hattyú, ez a fenséges fehér madár, amely méltóságteljes és tiszta, szemben a démoni párral, amely méltóságteljes ugyan, de halál-arcuk van, és valami régmúlt esküvőre emlékeztető rózsacsokruk is hervadt. Amikor feltámad a téli szél, az időtoposz logikájából fakadóan azt mondhatjuk, hogy a halál érkezett meg.

A vers **ellentétekre** épül, amely az érzékszervekkel felfogható jelenségekhez, illetve hangulatokhoz kötődik: „Sikolt a zene”, majd „Bús csöndben belépünk”; „rózsakoszorús ifjak” között szórják szét „hervadt, régi rózsá-koszorúinkat”; a „víg teremben” „elhal a zene”; a „forró, ifju pára” szinte erotikus asszociációkat sejtet, míg ennek ellentétéként végén a párok “dideregve / Rebbennek szét”. Az ellentétek összefoglalóan a bbál korábbi szereplői és az új jövevények között feszülnek, akiknek, úgy tűnik, szerelme éppoly hervadt, mint a virágcsokra. Nincs az a hatalmas belső feszültség, mint az egymást mardosó héjapár esetében, de nincs szó lángoló szerelemről sem, Mintha saját szerelmük hamvain léptek volna be a szerelmi vágytól zsongó termembe, tökéletesen kiüresítve azt önmaguk számára.

A tétel összegző leírása

Milyen az Ady-féle szerelmi líra? A Léda-versekből kiindulva: sötét, kegyetlen, erőszakos, végletesen ellentmondásos, heves érzelmeket és nagy belső ürességek egyformán magába foglaló dinamikus kavargás. Zaklatottságához hozzájárulnak a mondatszerkezeti megoldások, a szimbólumrendszer, valamint a verszene is. Korabeli eredetisége mellett fontos látnunk azt is, hogyan kapcsolódnak ezek a költemények régi költészeti hagyományokhoz, például az időtoposz esetében.

További érdekes oldalak vagy ötletek

Ellenőrzőkérdések a tételtanuláshoz:

1. Mit ígérnek a címek?
2. Mennyiben térnek el a művek a szerelmesvers-konvencióktól?
3. Ráismsz-e hagyománykövetésre a versekben?
4. Milyen összefüggéseket találunk a két Léda-vers között?